

Znát rodinné zázemí žáka, případně další charakteristiky, jako je přistěhovalecký status, etnicita a podobně, je důležité také z hlediska zpětné vazby poskytované školám. Škola by měla posuzovat svoji práci podle toho, zda je schopna efektivně vzdělávat všechny skupiny žáků, kteří ji navštěvují, tj. žáky s příznivým i méně příznivým rodinným zázemím, děti přistěhovalců, zdravotně znevýhodněné. Abychom tedy mohli reflektovat, jak se nám daří vzdělávat různé skupiny žáků, musíme být schopni tyto skupiny identifikovat. Poskytovatelé testů by měli školám nabízet nejen porovnání celkových výsledků, ale též porovnání aktuálních výsledků a vzdělávacího pokroku různých skupin. Tak je možno zamezit situaci, kdy škola například velmi efektivně vzdělává české žáky, ale žáci přistěhovalců postupují ve výuce pomalu, neboť škola nemá vhodný program pro výuku českého jazyka a pro začleňování žáků se špatnou znalostí češtiny do vrstevnických kolektivů. Pedagogové si nemusí být vědomi, že výuka některé skupiny žáků neprobíhá tak efektivně, jak by mohla. Informace o postupu jednotlivých skupin, případně ve srovnání s jinými školami, je může na tuto skutečnost upozornit.

V českých šetřeních se nejčastěji k identifikaci rodinného zázemí používá dosažené vzdělání rodičů (zpravidla jsou používány čtyři kategorie: základní, střední bez maturity, střední s maturitou, vysokoškolské). V mezinárodních šetřeních je zpravidla do indikátoru socioekonomického statusu, který charakterizuje rodinné zázemí, zahrnuto více proměnných. Například v dotaznících výzkumu PISA je kromě nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů zahrnuto ještě povolání rodičů⁷¹, počet knih v domácnosti, kulturní statky (např. slovníky, umělecká díla a podobně) a majetky v rodině. Zjišťují se rovněž přistěhovalecký status a jazykové znevýhodnění (zda mateřský jazyk dítěte nebo komunikační jazyk rodiny je odlišný od jazyku testu). Následně je porovnáváno, jakých výsledků dosahují žáci z rodin s vysokým a nízkým socioekonomickým statutem a jakých výsledků dosahují žáci z rodin přistěhovalců ve srovnání s žáky, jejichž rodiny žijí dlouhodobě v dané zemi.

3.6.2 Nekognitivní výstupy vzdělávání

Práci školy bychom neměli posuzovat pouze podle vědomostí žáků, ale také podle schopnosti formovat žádoucí postoje ke vzdělávání. Výzkumy ukazují, že to, zda žák vyřeší zadaný úkol, je stejnou měrou jako na jeho vědomostech založeno na jeho motivaci a víře v to, že si s úkolem poradí. Proto například ve všech mezinárodních výzkumech jsou zjišťovány nejen vědomosti a dovednosti žáků v dané vzdělávací oblasti, ale také jejich motivace a sebevědomí. Informace o postoji žáků k testovaným předmětům jsou zjišťovány rovněž v rámci některých národních testů. Nejčastěji se dotazujeme, zda žáka baví práce v daném předmětu, zda mu úkoly připadají zajímavé a smysluplné, zda se předmětu věnuje i ve svém volném čase, zda by se chtěl předmětu věnovat i v rámci svého povolání, zda se mu práce v předmětu daří a zda je schopen zvládnout i náročné úkoly. Tuto informaci můžeme na individuální úrovni porovnat s výsledky žáků v kognitivních testech. Zároveň však tyto ukazatele vypovídají o skutečnosti, zda se škole daří žáky pro daný předmět zaujmout.

Prostřednictvím dotazníkových šetření zjišťujeme také postoje, které by měly být výstupem vzdělávání v daném předmětu. Typicky zjišťujeme například postoje žáků k životnímu prostředí (jakou váhu přikládají ochraně životního prostředí, jak jsou připraveni se osobně angažovat pro jeho ochranu a podobně) nebo občanské postoje žáků (ochotu angažovat se v dobrovolnické

⁷¹ Povolání rodičů se zjišťuje dvojicí otázek: 1. Jaké je hlavní zaměstnání tvé matky? (např. učitelka na střední škole, kuchařka ve školní jídelně, vedoucí prodeje) 2. Co tvá matka v zaměstnání dělá? (např. učí středoškolské studenty, vaří obědy ve školní jídelně, vede prodejní tým) Na základě odpovědí je každému rodiči přiřazen kód klasifikace ISCO (mezinárodní klasifikace povolání, které odpovídá česká klasifikace KZAM). Číselník povolání má hierarchickou strukturu: v první nejvyšší třídě jsou vedoucí pracovníci, v poslední deváté třídě nekvalifikovaní dělníci.